

a falu

A VIDÉKFEJLESZTŐK ÉS KÖRNYEZETGAZDÁK FOLYÓIRATA * 2010. TÉL

V. NÉMETH ZSOLT

A vidékfejlesztés új irányjai

FINTA ISTVÁN

Quo vadis magyar vidékfejlesztés?

BUDAY-SÁNTHA

ATTILA

Milyen vidéket szeretnénk?

VERCSE TÍMEA

A falvak élhetőségének problémája a Zselic példáján

CSIPKE ADRIENN

Rendszerváltás a mezőgazdaságban Únyon és Tarpán élettörténetek alapján

ZONDA – VERES – JUHÁSZ

Az öngyilkosság, mint a társadalmi anomia területi konzekvenciái

FODOR – FRANCES

A mezőgazdaság árbefolyásoló szerepe a falusi turizmusban

Szerzők

Baly Zsolt	PhD hallgató APEH
Buday-Sántha Attila	egyetemi tanár Pécsi Tudományegyetem
Csipke Adrienn	PhD hallgató Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Finta István	tudományos munkatárs MTA RKK, Pécs
Frances, Gemma	adjunktus Barcelonai Egyetem
Fodor Krisztina	PhD hallgató Corvinus Egyetem
Juhász Judit	statisztikus Egészségügyi Stratégiai Kutató Intézet
Mohamed Zsuzsanna	fordító Budapest
Veres Előd	statisztikus Egészségügyi Stratégiai Kutató Intézet
Vercse Tímea	geográfus Pécsi Tudományegyetem
V. Németh Zsolt	államtitkár Vidékfejlesztési Minisztérium
Zonda Tamás	elnök Magyar Szuicid-Prevenációs Társaság

Vidéki körkép

(Válogatás a helyi és térségi esettanulmányokból)¹

Helyi politikai viszonyok „sérelemek és pártütés”

Elméletileg a politikai viszonyok két szintjét lehet megkülönböztetni, a helyit és az országost. A kettő elválasztása azonban még aprófalvas térségben sem lehetséges. Elsősorban nem azért, mert a kistelepüléseken politikai színezetű ellentétek alakulnának ki, hanem, mert a fejlesztések, a fejlesztési források megszerzésének lehetősége a hazai források kiüresedésével legalább egy szinttel feljebb „csúszott”, a kistérséghez.

Ugyan a város és a kistérség többnyire sikeresen pályázik, de egyes pályázatok sikertelenségét többen írják a települési önkormányzat és a központi kormányzat pártpolitikai különbözőségeinek rovására. A megkérdezettek közül a jobboldali kötődésűek, a baloldali kormányzat idején elbukott pályázatokat emlegetik, míg a baloldal képviselője a jobboldali időben meg nem kapott infrastrukturális pénzeket említi. Az egyik település korábbi polgármestere elmondja, hogy 1998-ban már folyó pályázataik voltak (PHARE prog-

rammal támogatott szennyvízhálózat-fejlesztés), amelyekbe nem szólhatott bele az akkor felálló új kormány. Új elképzeléseikre azonban már nem kaptak pénzt, ám kaptak másra (kerékpárút fejlesztésekre, intézményfejlesztésekre). Megítélése szerint az a pénzmennyiség, amit terveztek, így is megérkezett a városba, és mivel rengeteg adósságuk volt, szinte mindegy, hogy milyen célra érkezett a pénz. A térség más polgármesterei már nem ilyen megértőek a 2010-ben leköszönt kormányval szemben: többek megítélése szerint a hagyományosan jobboldali kötődésű Megye pályázatai feltűnően sokszor buktak el a baloldali kormányzat idején.

„Interjúalanyaink majd mindegyike tett utalást arra, hogy néha erősen eltérőek a nézőpontok, illetve a párthovatartozás némiképp befolyásolja az együttműködést. Mivel azonban a baloldal drasztikusan visszaszorult az elmúlt években, a szembenállás nem annyira a választott képviselők, hanem a kistérség egyéb – baloldali kötődésűnek tartott – hivatalnokai, illetve a szomszédos, szocialista kötődésű A város és B város viszonyában jelenik meg.”

¹ Válogatta: **Fekete Attila**, szerkesztette, kutatást vezette: **Bódi Ferenc** (MTA PTI), az esettanulmányokat írták: **Kovács Borbála**, **Pálik Zoltán**, **Pálik Szilvia**, **Bodor Andrea**, **Mankovits Tamás** az **INOOTARS2008** (NKTH) „Terület- és településfejlesztés társadalmisítása”

Kistérségen belül ellentétet okozhatnak még a tanácsrendszerből származó még mindig élő, régi sérelmek emléke is. A rendszerváltás előtti közös tanácsi igazgatás (székhely község és társtelepülés) még manapság is a feszültségforrása lehet, különösen a fejlesztési források elosztásakor, valamint a közös szervezetek létrehozatalakor. Történetesen a kistérségi források elosztásánál – bár a kistelepülések polgármesterei függetlenek – de köztudott más-más politikai irányhoz húzva függetlenek – a régi és a mai politikai sérelmek egymás között feszültséget termelnek, versengést szülnek. A kistelepülések gyakran úgy érzik, hogy **a székhely település a vele „egyszínű” községeknek kedvez.**

A pártosodás már az önkormányzatban egy kisebb városon belül is erősen érzékelhető. Az önkormányzat berkein belül elsősorban a gazdasági előnyökért megy a harc, de ezeket a csatározásokat a település érdeke mögé rejtik. Egyes fejlesztési területek igen komoly gazdasági lehetőségeket rejtnek, melyek megkaparintásáért több befektető is versenybe száll. A gazdasági érdekütközések történhetnek nyíltan:

„az X párt helyi vezetője (aki melleleg a helyi iparipark igazgatója) a helyi Y párt egyik tagjával közös céget hozott létre, és szeretett volna „Nagy Áruházat” nyitni B város központjában. Ezzel azonban a polgármester megítélése szerint tönkretették volna a B városban hetente kétszer megrendezésre kerülő nagyvásárt, a népszerű helyi piacot, amelynek kereskedői nem tudták volna az árversenyt felvenni a Nagy Áruházzal. Ezért a polgármester változtatási tilalmat rendelt el az épületre.”

Nem ritka az sem, amikor az érdekek ideológiai köntösben jelennek meg. Példa erre a fenti történet. A külföldi tőkebefektetők elleni fellépés, amely erőteljes ideológiai retorikába csomagolva történt, holott igazából a háttérben nyers gazdasági érdekek húzódtak: **a helyi piac feletti**

ellenőrzés megszerzése állt, amelyben mindenkinek megvolt maga és holdudvarának az érdeke. Az, hogy az ilyen érdekütközésekből elmérgesedő konfliktus lesz, vagy kompromisszum, nagyban függ a helyi vezetés politikai kultúrájától. Egy jó szándékú, melleleg autoriter polgármester könnyen egységfrontba állíthatja maga ellen a képviselőket – netán a település lakosságát is – ami odáig vezethet, hogy az önkormányzati választáson a pártja kihátrál mögüle és más finomabb technikával operáló jelölt kerül a tisztségbe.

Cigányság helyzete – a „lokális feketelyukak” – határozottság és mérhetetlen tudatlanság

Leginkább benyomásokra alapoznak, korrekt felmérés, számadatok híján. Az elmaradott térségben az „**elcigányosodás**” jellemző folyamat, növekszik a romák száma. Azzal többnyire egyetértenek, hogy a cigány népességnövekedés fő oka a bevándorlás – legalábbis a kistérség központokba, kisvárosokba. Az emigránsok többnyire nem szomszédos falvakból érkeznek, hanem távolabbi vidékekről, s a település egy meghatározott már cigányok által lakott részén, ismerősök lakásában telepednek meg. Más térségben inkább az a jellemző, hogy a kisvárosban elszórtan telepednek meg. Az integráltságukról is teljesen megoszlanak a vélemények. Van, aki szerint igyekeznek integrálódni – a bevándorláskor nagy vonzerőt jelent az óvoda és az iskola – mások szerint egyáltalán nem akarnak integrálódni. Munkahelyhez alulképzettségük folytán nehezen jutnak, de sokan állítják, **már felnőtt egy generáció, amely dolgozni sem akar.** Az interjúalanyokkal folytatott beszélgetésekből két dolog körvonalazódik. Még egy viszonylag kis térségben, kisvárosban sem lehet egységes cigány helyzetről beszélni. **A ci-**

gányság megítélése nagyban függ az interjúalany személyiségétől és konkrét tapasztalataitól.

Foglalkoztatottság – „Előny nélkül nincs győzelem”

Az elmaradott térségek problémáikat a rendszerváltásra vezetik vissza. **Általános vélemény: a rendszerváltás gazdasági visszaesést és munkátlanságot hozott, amely olyan komoly munkahelyvesztéssel járt, amit a mai időszakig sem hevertek ki a vidéki társadalmak.**

A szociális, segélyezési és a foglalkoztatási kérdések összefüggenek egymással. Vidéken nincs esély arra, hogy a tartós munkanélküliek kikerüljenek ebből az állapotból. A segélyezési gyakorlat és a szociális transzferek az ott élő vezetők szerint hozzájárultak a jelenség kialakulásához és rögzüléséhez. Az egyik polgármester a **megélhetési bűnözést** is e kérdéskörhöz kapcsolta. Véleménye szerint a megélhetési bűnözés a segélyezéssel egyidejű tünet: *„Én emlékszem a gyerekkoromból, hogy a szüleim idejében sem volt semmi, mégis a megélhetési bűnözés helyett a megélhetési munkavégzést választották... Ez a típusú segélyezési forma sajnos ide vezet. Amikor a munkanélküli segélyt bevezették, először abban az időben maradt metszetlen a falu gyümölcsöse. Addig minden évben meg volt metszve időben, ahogy kell. Amikor bevezették a munkanélkülit nem mentek többet – minnek?”*

A **szomszéd falu** polgármestere az emberi tényezők mellett a tartós munkanélküliség primer gazdasági indokait is megjelölte. *„Nem vagyunk piacképesek a nagytőke számára, nem vagyunk piacképesek senki számára, nincs nyersanyagunk sem. Két-három vállalkozás van a településen. De csak kis, egyszerű vállalkozások: bolt, kocsmá.”*

Az **Út a munkához** program eredményességét meglehetősen ellentmondáso-

san ítélik meg az interjúalanyok általában szkeptikusak. Míg a kistérségi koordinátor reménykeltő kezdeményezésnek nevezi az Út a munkához programot, a polgármesterek szerint nem sok értelme van. Fő gond, hogy a gazdaságfejlesztési és szociális célokat nem választották szét a projektben, ami így nem hatékony. Azt a munkát, amit ennek keretében elvégeznek, piaci alapon sokkal hatékonyabban lehetne elvégeztetni vállalkozókkal. Márpedig a program keretében gyakran olyan munkák elvégzésére kerül sor, amelyeknél nem lényegtelen a minőség. A résztvevőknél sem sikerül azt a hatást elérni, amire a projektet szervezték, így gyakorlatilag hasztalan a kezdeményezés.

Úgy vélik az Út a munkához program nem megoldás, átmeneti állapot, ami a válság alatt az embereket a megalázott helyzetből átmenetileg kihozza – bár többen megjegyzték, hogy az emberek nem tartják szégyennek a közmunkát. Nem a program munkaerőpiaci integrációs szerepét tartják fontosnak, hanem a település kohéziós erejére gyakorolt hatását: *„kicsit megnyugtatta a kedélyeket, hogy nem csak segélyt kapnak az emberek”*. Egyik falu polgármestere szerint a közmunka program a munkanélküliek és az önkormányzat szempontjából valamennyire hasznos: *„mert mégiscsak tudunk nekik munkát adni, meg a falut aránylag rendben tudjuk tartani”*, de igazából nem visz előre. A polgármester a programot országos szinten rossznak tartja. Ennek szerinte oka az is, hogy a program célcsoportját alkotók *„leszoktak a munkáról”*, s hiányoznak a foglalkoztatáshoz szükséges készségeik, s nincs munkaerő piaci perspektívájuk. Példaként említette, hogy a magas munkanélküliség ellenére a településen működő két nagyobb mezőgazdasági vállalkozás munkaerőhiánnyal küzd. A **szomszéd falu** polgármestere az Út a munkához program eredmé-

nyességét szintén megkérdőjelezi a tartós munkanélküliség kezelése szempontjából. Az okok között pedig kiemeli, hogy a program célcsoportján is múlik a sikertelenség: *„Idézőjelben mondanám a tartós munkanélküliséget is, mert nem azért munkanélküli, mintha nem volna munka, mert kielégítetlen a munkaerő-kereslet a térségünkben. Csak egyszerűen nem mennek el dolgozni. Szeretném azzal illusztrálni, hogy nyugdíjasok mennek el a hegyre dolgozni. Az életerős aktívorosok pedig itthon nézik a napot.”*

Az államnak és az önkormányzatnak nincs igazi eszköze, sem a munkafegyelem, sem a teljesítmény növelésére. Ebben látják a helyi vezetők az egyik magyarázatát a közfoglalkoztatás népszerűtlenségének. A másik, ezzel szorosan összefüggő ok, hogy ez a kötelezettség évente néhány hónapot jelent, s a résztvevők úgy gondolják, nem is kell mást tenniük. A közfoglalkoztatás veszélyeként említi egyik polgármester: *„a közfoglalkoztatásban résztvevők örökítik saját felfogásukat. A gyermekeiket úgy nevelik, hogy közmunkás lesz. Nem kell tanulni, igyekezni. A gyerekekkel már sokkal több bajunk van, mint velük, sokkal jobban félttem a következő generációt.”*

Több település az Út a munkához programot az intézményi kapacitásainak erősítésére használja, illetve ezen keresztül próbálja mérsékelni a fiatal, képzett munkaerő elvándorlását. Egyik polgármester szavait idézve: *„Az Út a munkához program a városban a képzettséggel rendelkező pályakezdő munkanélküliek integrációja szempontjából eredményes... a program a széles intézményrendszerrel és képzett munkaerő tartalékkal bíró településeken sikeres.”*

Ez azt is jelenti, hogy nem a program társadalmi célcsoportját alkotó, a teljes munkkerőpiaci és társadalmi kirekesztődéssel sújtott embereknek kedvez. Az Út a munkához programmal sikeresen munká-

ba bevontak zöme képzett, de legalábbis iskolázott munkanélküliek, akik értelmi-ségi családokból, de legalább társadalmi mobilitást segítő környezetből kerültek ki. Ott, ahol a korábban segélyeken élő, alulképzett, tartósan munkanélküli réteget törekedtek bevonni a munkába, ott nehézséget jelentett: a munkaidő kihasználása, a munkavégzők teljesítménye, illetve az is, épp milyen munkát tudott biztosítani a helyi önkormányzat.

Azokon a településeken lehet valamennyire is sikeres a program, ahol már szakmunkásokat tudtak bevonni közmunkába. A települések egy része a programmal egyfajta önellátásra igyekszik berendezkedni. Olyan embereket vesznek fel, akik akarnak dolgozni, szakmukát képesek végezni, így akár a kistérségben el tudják látni a javítási, kisebb építési feladatokat. (Láttuk, egy helyen a polgármester volt a falugondnok mellett a munkavezető.) Amennyiben kialakul egy csapat, egy ilyen (szak)munkásgárda, akkor igyekeznek egyben tartani őket, s nem alkalmazzák a rotáció elvét, azaz tartósan igyekeznek munkában tartani a dolgozókat.

Találtunk végtelenül egyszerű jó példát is: Egy dél-dunántúli településen a polgármester körbejárta a házakat és mindenkinél feltette a kérdést, hogy mennyi tojást és csirkehúst fogyasztanak, illetve hány csirkét tartanak, mennyi tojást termelnek. Az összesítésből kiderült, hogy **a termékek jelentős részét nem a településen termelik meg.** Ekkor az önkormányzat pénzen vásároltak annyi tyúkot, amennyivel a hiányt ki lehetett egyenlíteni. Ezzel valamennyi munkához is sikerült juttatni egy-egy helyi lakost, hiszen az állatokat gondozni kell, és gyakorlatilag a belső piacra terelték azt, amit addig kívülről szereztek be. Egy másik példát is említett ugyan ez a polgármester, amikor a la-

kók átálltak az ajándékozásra településen belül, mivel kereskedelmi forgalomba nem tudták volna hozni a termékeiket az előírások és a közterhek miatt. (A példa 2010 őszi előtti. Ma már ezen az anomálián sokat segíthet a helyi árak és termelvények szabad forgalmazásának joga.)

Tapasztaltuk, máshol várják a nagybefektetőket, mivel úgy vélik a fenti egyszerű megoldásokra nem lehet alapozni, az Út a munkához program sem oldja meg a térség munkaerő problémáit – nagy volumenű fejlesztésekre van szükség. Nagy volumenű üzletekre is akadunk. Egyik LHH-s kistérség magtelepülésén egy ipari parkot építettek fel félmilliárd forintból, azért hogy egy külföldi székhelyű magyar tulajdonú cég visszatelepüljön, s mindezt tették uniós forrásból. Ez mind rendben is van, hiszen a cég tőkét hoz, forgalmat, s ezért helyi adót termel, és számos munkahelyet teremt. A történetben csak az volt a szépséghiba, hogy a városkának már volt egy korábban megépült ipari parkja, ami üresen állt, de az még a „másik” kormány alatt épült, ezt pedig a „mi” kormányunknak kellett megépíteni.

A **fekete foglalkoztatás** földrajzi helytől függő jelenség. Van, ahol alig találkozni vele, máshol teljesen természetesen veszik – a magas adó és járuléktérhek következményének fogják fel. Több településen is közmunkára úgy hívják be az embereket, amikor egyébként nem dolgozna.

A problémát abban látják, hogy vannak, akik éveken át feketén dolgoznak, de közben a segélyeket is igénybe veszik: *„Olyan is van, akit egész évben nem tudnék elkapni, hogy beforgassam a közmunkába, mert állandóan dolgozik. De olyan is van, aki szól, hogy most tudna jönni közmunkára, mert épp leállt az üzem, ahol dolgozik, vagy időnyomunkát végzett és annak vége.”*

Intézmények átszervezése – „Magad uram, ha nincs szolgád”

Az iskola-összevonások kapcsán egyértelműen felfedezhető egy folyamat. Ha egy kistelepülés iskoláját összevonják egy nagyobb település iskolájával és helyben csak kihelyezett tagozat marad, akkor a megmaradó képzésben részt vevő gyerekek szülei is törekszenek gyermeküket nagyobb településekre átvinni, mivel úgy érzik, hogy helyben csökken a színvonal. A folyamatban ekkor azonban már a szegregáció is megjelenik. Az új iskolákból elsőként a tehetősebbek viszik el a gyerekeiket, aminek következtében növekszik a rosszabb anyagi helyzetű cigányok aránya, ami az elvándorlásnak újabb lökést ad. A folyamatot felgyorsítja, hogy gyakran a szülők is nagyobb településekre járnak dolgozni, illetve a kistérségi busz is rendelkezésre áll, így sok esetben az utazás is megoldható.

Tapasztalható, hogy a kisebb települések félnek a nagyobb települések dominanciájától, ha iskolafenntartói társulás alakításáról van szó. A csökkenő gyermeklétszám okozta kényszer és a támogatási normatíva rendszerének (a kisiskoláknak hátrányos) átalakítása viszont a társulás felé tereli a településeket. Ezért a kistelepülések, ha lehetőségük van rá, akkor inkább egymással társulnak, vagy néhány kistelepülés összefog egy nála nem nagyságrendekkel nagyobb településsel. Ezek a társulások azonban sok esetben bizonytalanok és megkérdőjelezhető az intézmények színvonala.

A társulást ösztönző központi szabályváltoztatásokat – egyéb központi döntésekhez hasonlóan – gyakran negatívan értékelik a helyiek. A megkérdőjelezettek szerint a központi döntések a helyi viszonyok és szükségletek ismerete és kellő megalapozottság nélkül születnek. Ebben a kér-

désben az egyébként meglehetősen pártos közegben is egyetértés tapasztalható a különböző politikai kötődésű megkérdezettek között. A távoli „budapestiek” döntéseire tett elítélő megjegyzésekből egyértelműen kiderül, hogy **a városi, és kistérségi vezetők, szakemberek jelentős része hibásnak érzi a döntéshozatali mechanizmust és kirekesztve érzi szűkebb környezetét a döntéshozatalból.** Egyik polgármester véleménye szerint *„a központi szabályozás az aprófalvas térségekre egyáltalán nem figyel oda”.*

A társulásokat mindenhol kényszerpályának tartják, melyet a csökkenő normatívák és a társulásokon keresztül lehívható többletforrások hívnak életre. Megalakításuk számos buktatót rejt. A társulások létrehozása a normatívák nagyarányú átalakítása következtében 2006-tól gyorsult fel. Jellemzőnek mondható azonban, hogy olyan települések is társulásba kényszerülnek, amelyek az elmúlt években újították fel – pályázati forrásból – oktatási intézményük épületét. Sok esetben ezek az épületek kihasználatlanokká válnak, a befektetett pályázati források pedig így haszontalanná. **A társulási kényszer egymásnak ugrasztja az önkormányzatokat,** kutya-macska barátság jön létre. Problémát jelent a székhely település meghatározása – sok esetben emiatt is meghíúsul, felbomlik a társulás.

Gyakori eset a szülők nem megfelelő tájékoztatása: „A” falu vezetése megegyezett a „Várossal”, hogy ősztől a gyermekek a városi iskolába járnak át. A „Város” számára a gyermeklétszám növelése, osztályok számának bővítése miatt lett volna fontos a társulás. Azonban már az első közös tanév elindítása előtt kiderült, hogy az „A” faluból a gyermekek jelentékeny részét a szülők nem a „Város” iskolájába, hanem a szomszédos „B” faluba írtatták be. Ezért a helyi döntéshozók szintjén „B”

falu és a „Város” között kiéleződött a konfliktus. Az interjúkból később kiderült, a helyi vezetők nem vették figyelembe sem a szülők, sem a tanárok véleményét, szándékát.

Pályázatok –

„...a Jó Isten velünk van, mert nem nyertünk meg csak kettőt...”

Az európai uniós pályázati célok, támogatási programok tervezése kapcsán gyakorlatilag valamennyi szereplő kiemelte, hogy őket nem vonták be az előkészítésbe. A pályázati célok és a helyi szükségletek szerintük nincsenek összhangban. Jellemző megközelítés, amit „A” falu polgármestere az LHH programmal kapcsolatban mondott el: *„csak ebben a két területben gondolkozhattam (megj.: oktatás és egészségügy). Hiába van nekem más területem, ami húsbavágó, de nem tudok, csak ebben gondolkodni.”* A jellemző forrásszervezési magatartás, hogy igazodnak a pályázati felhívások tartalmához. „B” faluban az óvodát és a konyhát összevonták, mert csak így tudták a konyhát felújítani.

Az interjúalanyoknak általában kritikus véleménye van a területfejlesztési és egyéb források elosztási rendszeréről. Szerintük **a magyarországi jogbizonytalanság, a kistérségi hátrányos helyzete és az elhibázott területfejlesztési stratégia mellett, magában a rendszerben is több hiányosság és önellentmondás akad.** A pályázók **igazi gondot valójában az utófinanszírozásban látnak.** A megelőlegezett kifizetéseket is későn kapják. Nem véletlen, hogy a pályázati rendszert épp az elhúzódozó ügymenet miatt kritizálták legtöbbször.

Igen gyakran a pályázati forrásból létrehozott épületek vagy programok hosszú távú működtetése, fenntartása nem megoldott. A pályázati kiírás során ugyanis

senki nem gondol a hosszú távú fenntarthatóságra.

A pályázati folyamatban gyakran a sikerességet súlyosan veszélyeztető késések és csúszások vannak, és a kedvezményezett oldal képviselői úgy értékelik, hogy a támogatások nem eléggé koncentráltak, átgondoltak. Van azonban olyan vélemény is, hogy egyes területeken épp a megpályázható pénzek elaprózottsága okoz problémát.

Kiemelt problémának érzik az **önerő** biztosítását. A bankok a támogatási ösz-

szegre adnak hitelt, az önrészre nem. Az önrészt más projektekből vagy a település működési költségeiből kell kigazdálkodni. Arról, hogy ez a gyakorlat milyen veszéllyel jár az alulfinanszírozott önkormányzatok szempontjából, „A” falu polgármesterének megjegyzése ad képet: „*Nem szabad túlvállalnia magát az önkormányzatnak. Mondtam is, hogy van beadva három pályázatunk, ha mindhárom nyer, bebukhat az önkormányzat. De a Jó Isten velünk van, mert nem nyertünk meg csak kettőt*”.

Németh Ferenc: Novemberi reggel

Tömpe Emőke: Ócsényi utca

Az öngyilkosság, mint a társadalmi anomia területi konzekvenciái*

Zonda Tamás –
Veres Előd –
Juhász Judit

Az öngyilkosságok alakulásának térszerkezeti differenciáltsága a halálzási események folyamatos regisztrálása és a halálozási statisztikák első feldolgozásai óta jól ismert jelenség. Az egy országon, kultúrán belül észlelhető markáns térszerkezeti különbségekre már Durkheim felfigyelt kora Franciaországában: akkor egy Nantes-Belfort között húzott vonaltól délre lényegesen alacsonyabb volt az öngyilkossági ráta, mint a vonaltól északra. Érdemi magyarázatot ő sem tudott adni a jelenségre, mint ahogyan csak részmagyarázatok ismertek a Skandináv országok között tapasztalt lényeges eltérésekre is. Régóta ismert ugyanis, hogy az azonos öslakosságból eredő, azonos földrajzi-kulturális milióben élő, hasonló nyelvet beszélő skandináv országok közül Dánia, Svédország és Finnország magas öngyilkossági rátákkal bír, míg Norvégiában kifejezetten alacsony az öngyilkossági ráta. Hendin amerikai kutató külön könyvet írt a furcsa jelenségről. Könyvének megjelenése óta jeles finn és norvég kutatócsoport (Rotestol, N., 1993) is nekigyürkőzött a kérdés megválaszolásának, de minden összefüggésre érvényes válasz nem született. A viszonylag közeli idők legpregnánssabb adatai a volt Jugoszláviából származnak: a szakirodalom albán (jugoszláv) paradoxonként is ismeri azt jelenséget, mely szerint a volt államalakulat legdélibb, albán területén az öngyilkossági ráta egy tizede volt a legészakibb, Szlovén rátának.

Az egy országon belüli területi különbözőségek sora folytatható: Olaszország, Portugália, Franciaország északi területein lényegesen magasabb az öngyilkossági ráta, mint délen, de markáns területi különbségek észlelhetők Ukrajnában, Sri Lankán stb. is. Legmarkánsabb területi különbségek a 19. századi egykori német államok között volt tapasztalható, magas dél-keleti, jóval alacsonyabb észak-nyugati rátákkal. Az öngyilkosságok te-

* Készült az NKTH támogatásával, az MTA PTI-ben, „A terület- és településfejlesztés társadalmisítása” kutatás keretében, kutatásvezető: Bódi Ferenc.

területi eloszlásában észlelhető különbségek azonban kisebb területi egységekre is állnak, így pl. Budapest belső kerületeiben (V. VI. VII. VIII. XIII.) tartósan jóval magasabb az öngyilkossági ráta, mint pl. a külső kerületekben (III. IV. XVI.). A tapasztalt területi különbségek magyarázata nem könnyű. Az alacsonyabb rátájú kerületekben okságként felmerült a lakosság korösszetétele, de az életkor szerinti standardizálás ezt egyértelműen kizárta.

A megyéken belül is észlelhetők sajátos területi különbségek, mert még a magas öngyilkosság-rátájú Csongrád vagy Bács-Kiskun megyékben is vannak falvak, ahol évekig nem történik önkézű halál, míg az említett megyék településeinek zömében ijesztően nagy számban regisztrálnak öngyilkosságot. Az országos összehasonításban viszonylag alacsony öngyilkosság-gyakoriságú Nógrád megyében a falvak kb. 1/4-ében alig fordul elő öngyilkosság, a falvak felében az országos és a megyei átlag közötti a ráta, míg vannak települések, ahol időnként "csongrádi" szintűen magas; így alakul ki az országos átlaghoz mérten viszonylag alacsony összérték Nógrád megyében.

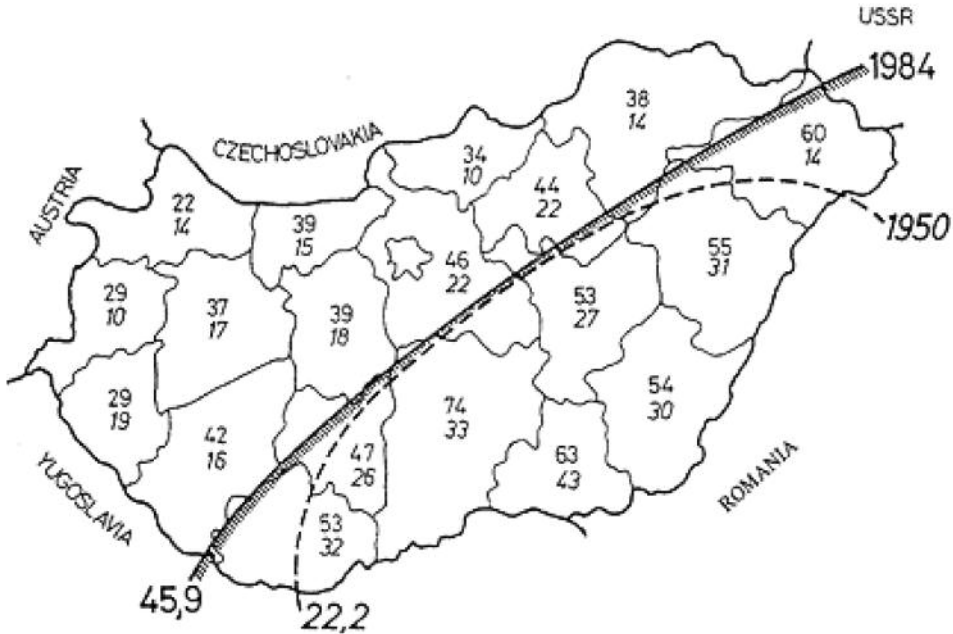
Visszatérve azonban az országos adatokhoz, megállapíthatjuk, hogy **hazánk területén igen markáns eltérések észlelhetők az öngyilkosság-gyakoriság terén, nevezetesen: a déli, dél-keleti országrészben 2–2,5-szer gyakoribb a meghívott halál, mint a nyugati és északi megyékben.** Ez az eltérés már 1864-ben észlelhető volt, hiszen **Konek Sándor** így ír statisztikai közleményében: "Tekintve az egyes megyéket, aránylag legtöbb öngyilkos a Dunán inneni kerületben, legkevésbé a Dunán túli kerületben fordul elő". Az azóta eltelt több, mint 140 évben ez a területi megoszlás gyakorlatilag nem változott, a jelenség tehát dacol minden társadalmi, gazdasági, politikai változással: fennállt a kiegyezés előtt és után, az 1900-as évek elején és közepén, valamint ma is. Az öngyilkosságok területi számadatai alapján Magyarország kettéosztható egy (nagyjából Nyíregyháza és Pécs között húzott) vonallal, mely fölött alacsonyabb, alatta pedig lényegesen magasabb az öngyilkosságok száma (lásd 1. térkép)

A jelenségről azért szükséges szólni és mindent elkövetni az okok feltárására, mert a prevenció fő csapásainak kijelölése csak a területi különbségekre vonatkozó ismeretek birtokában lehetséges. Az 1. táblán látható, hogy az ország nyugat-magyarországi megyéit és három nyugat-európai ország öngyilkossági rátáit összehasonlítva nem észlelhető szignifikáns különbség, viszont szembeűnő az igen magas dél-kelet magyarországi öngyilkossági ráta. Fontos tehát leszögezni, hogy **az ország extrém magas öngyilkossági rátájáért hosszú évtizedek óta az alföldi megyék ijesztően magas öngyilkossági arányai a „felelősek”.**

1. Táblázat

Magyarország nyugati és délkeleti megyéinek, valamint 3 nyugat-európai ország öngyilkossági rátáinak összehasonlítása a jelzett időpontokban (WHO)

Megyék – Országok	1970	1980	1990	2000
Magyarország 3 délkeleti megye	53,0	61,5	53,1	50,0
Magyarország 3 nyugati megye	22,3	22,8	26,0	23,0
Ausztria	24,8	25,1	21,7	17,5
Finnország	23,0	25,2	29,1	21,5
Dánia	22,4	32,0	22,4	13,3

1. térkép. Az öngyilkosság területi eloszlása a jelzett években

A fentiekre való tekintettel kézenfekvő volna tehát, hogy a magyar öngyilkosság-kutatás elsősorban a bemutatott területi különbségek magyarázatára koncentrálna. A területi eltérések hazai kutatása azonban olyan gyér, hogy a teljes idevágó irodalmat idézni tudjuk.

Kutatások, magyarázatok

Az öngyilkosságok alakulásában megfigyelt területi különbségek kutatásának és magyarázatának két iránya van. A **(biológiai) pszichiátria a mentális betegségek felől közelíti meg a kérdést**, mivel pszichiátriai eltérést feltételez szinte minden öngyilkosság hátterében. A **szociológiai, társaslélektani irányzat viszont az alföldi népesség tradícióiban, lokális kultúrájában keresi az okokat**, tehát az öngyilkosság kulturális beágyazottságát látja elsődlegesnek, érvényesnek tartva a

területi szubkultúra meglétét ebben a kérdésben is.

Immár klasszikusnak mondható **Andorka, Vavró és Cseh-Szombathy** 1968-ban végzett vizsgálata, akik a magyarországi öngyilkosságok alakulásának 16 éves adatait vetették vizsgálat alá demográfiai, települési és gazdasági-foglalkozási mutatók mentén, de hasonló felmérést végzett 1973-ban **Jobb Sándor** is. Mindkét munka tapasztalata, hogy a megyék népességének demográfiai adatai a megyék öngyilkossági gyakoriságait nem magyarázzák: közös véleményük az, hogy "az eltérések okát a megyék népességének komplex normatív rendszerében, tradicionális magatartási formáiban, összefoglalóan kulturális sajátosságaiban kell keresnünk". Andorka, Vavró és Cseh-Szombathy, valamint Jobb vizsgálatait **Liptay** ismételte meg 1991-ben, azonos eredménnyel.

Ugyanerre az eredményre jutott **Moksony Ferenc** az öngyilkosok születési helye (felnövekvésének helyszíne) szerint végzett elemzése alapján: 2003-ban publikált tapasztalatai szerint a „délkeleti régiókból származók nagyobb eséllyel vetettek véget önkezüikkel életüknek, mint a másutt születettek”. Moksony szerint a születési régió hatása az életkor (az elköltözés idejének) előrehaladtával mérséklődik, de a kapott eredmények „összhangban állnak a kulturális tényezők szerepét hangsúlyozó elképzelésekkel”.

Ugyancsak a születés és a felnőtté válás helyszínének meghatározó (s ekként erős kulturális hatásra utaló) szerepét mutatja az az igen érdekes felmérés, mely az 1980-as évek elején készült (tapasztalatok publikálva: Kopp, Skrabski, 1995). A kádári időszak Néphadseregének egyik értelmetlen gyakorlata volt, hogy a frissen bevonuló kiskatonáknak állandó lakhelyüktől lehetőleg a legtávolabb lévő katonai objektumban kellett letölteniük katonaidejüket. E gyakorlat egyetlen pozitívuma az a tudás lett, miszerint a magas öngyilkossági rátájú megyékből származó kiskatonák szolgálati idejük alatt szignifikánsan nagyobb százalékban követtek el öngyilkosságot, mint a többi megyéből származó kiskatonák. A fokozott öngyilkossági hajlam tehát nyilvánvalóan felnőtté válásuk során internalizálódott az újoncok személyiségébe, és ezt vitték magukkal távolabbi szolgálati helyeikre.

Az öngyilkosságok területi különbségeit kiváltó okok megértéséhez vezethetnek a helyszínen végzett, nagyobb reprezentatív mintákat használó, összehasonlító vizsgálatok is. Tudomásunk szerint az első összehasonlító, „terepmunka” 1988-ban történt, mely során Nógrád és Bács-Kiskun megye 100–100 öngyilkosságot megkísérlő személyét kérdezték meg a kutatók, ezt követően pedig mindkét me-

gyéből 100–100 olyan lakost, akik soha nem követtek el önsértő cselekményt. Kor, nem, foglalkozás és a lakhely típusa szerint azonos volt a két népesség összetétele. A vizsgálat tapasztalatai szerint az alföldi népesség kis mintáján azért voltak komoly eltérések, mert ott a helyi népesség sokkal elfogadóbb az önpusztítás iránt, mint az alacsony öngyilkossági rátájú Nógrád megyében (Zonda, Galló, Muraközyné 1993).

Egy másik vizsgálat Balassagyarmat és Csongrád városokban történt. Az alföldi városban 100 év alatt háromszor annyi öngyilkosság történt, mint a nógrádi városban. A vizsgálat (300–300 fő) a durkheimi integráció-elmélet, az öngyilkosságok társadalmi-kulturális beágyazottsága mellett szólt.

A kilencvenes évek derekán, illetve azt követően végzett elemzések (Oprics, Paksi 1997; Zonda, Paksi 1999; Paksi, Zonda 2000) azt mutatták, hogy **az anómia, és az integráltság fogalma** – vagy annak egyes, elsősorban elidegenedéssel, orientációhiánnyal, elbizonytalanodással kapcsolatos dimenziói – **ma is releváns tényezőnek tekinthetők az öngyilkosság területi különbségeinek magyarázatában.**

A fentebb részletezett vizsgálatok tehát amellettszólnak, hogy az alföldi megyék lakosságánál észlelhető, lényegesen magasabb öngyilkossági hajlandóság mélyen a kultúrába ágyazott, a tradíciókba gyökerező jelenség. **Az Alföldön lakó, ott felnövekvő nemzedékek gyermekkoruktól fogva szocializálják és tanulják az ott ható, működő, elvárt norma- és értékrendszert, köztük az önsértő (pusztító) magatartást is, mint probléma-megoldási sémát egy konfliktus esetén.**

Az öngyilkosságok területi különbségeit a hazai biológiai pszichiátria egyes képviselői (Rihmer, Z., Barsi, J., Vég, K. (1989) úgy próbálták magyarázni, hogy mivel az Alföld területén jóval kevesebb

depressziós beteget ismernek fel, kevesebbet vesznek kezelésbe, értelemszerűen magasabb az öngyilkossági ráta. Másként: hipotetikus feltételezésük szerint az évente felismert és kezelésbe vett depressziós betegek száma és az öngyilkossági ráták között negatív korreláció van. Ezt a hipotézist egyetlen évben sikerült csak igazolniuk, míg egy 14 éves időszakra kiterjedő utánvizsgálat az elvárt negatív korrelációt egyetlen évben sem igazolta. A teória tehát nem bizonyítható: az egyes megyék igen eltérő öngyilkossági rátáit (eseményeit) nem lehet az adott megyében az év során az ideggondozókban felfedezett depressziós betegek eltérő számaival magyarázni (Zonda, 1998).

Az eddigi vizsgálatok tehát, egyértelműen arra engednek következtetni, hogy az anómia durkheimi és mertoni fogalma, valamint az integráció kérdésköre egyaránt releváns lehet az öngyilkosság magyarországi eloszlásának területi mintázatával kapcsolatos magyarázatokban.

Az öngyilkosságok a lakóhely jellege és régiók szerint

Nemzetközi adatok

Az öngyilkosságok települési-jelleg szerinti eloszlásról sok vizsgálatról olvashatunk a nemzetközi szakirodalomban. A küllhoni irodalomban vidéki (rural) és városi (urban) településeket szokás elkülöníteni, további bontás többnyire nem szerepel a vizsgálatokban. Ez a felosztás sok európai országban indokolt lehet, másutt azonban torzítást eredményezhet, így pl. Magyarországon sem szerencsés leszűkíteni a települések tipológiáját az említett két kategóriára.

A vidék – város tipológiát alkalmazó vizsgálatok zöme azt mutatja, hogy a vi-

déki (falusi) lakosság körében sokszor lényegesen gyakoribb az öngyilkosság, mint a városi lakosság körében. Megjegyzendő, hogy mindez a 19. században, de még a 20. első felében is, többnyire fordított volt: a jelenleg a legmagasabb öngyilkossági rátájú Litvániában a II. világháború előtt a városi lakosság körében 4–5-ször magasabb volt az öngyilkosság, mint vidéken, az 1967–70 körüli években viszont már a vidéki lakosság körében volt magasabb, míg mára a vidéki/városi öngyilkossági arány 2:1. A szomszédos Észtországban ugyanez a folyamat zajlott le, de Angliában is a vidéki öngyilkossági ráta magasabb, igaz a farmerek körén belül bizonyos regionális eltérések is megfigyelhetők.

Ukrajnában a vidéki ráta 30%-kal magasabb, mint a városi, Belorussziában pedig Vityebszk környékén gyakoribb az öngyilkosság, mint a városban. Görögországban is a vidéki területeken magasabb az öngyilkosság, mindkét nemet illetően. Kínában a vidéki, főleg idősebb lakosság körében elképesztően magas számok észlelhetők: az idős férfiak rátája 160, a nőké 120 százezrelék(!). A vidéki népesség magasabb rátája észlelhető Japánban, Skóciában, valamint az USA hegyi államaiban, ahol a legmagasabb az öngyilkossági ráta. Egy-két kivételről van tudomásunk, ahol a városi lakosság öngyilkossági rátája felülmúlja a vidéki lakosságét: Törökországban, Thaiföldön, Pakisztánban pl. az öngyilkosság főleg a nagyvárosokban jelent komoly problémát.

Hazai viszonyok

A hazai vizsgálatokban a főváros, nagyvárosok, városok és falvak felosztást indokolt használnunk. Helyesebben: a városok kategóriából indokoltan leválasztottuk a megyei jogú városokat, hiszen az

elmúlt 15 évben a várossá nyilvánítási kérelmek járványszerű terjedése és az e folyamatokban észlelhető, a kelleténél talán kissé liberálisabb kritériumok miatt, a város kategória rendkívül heterogénné vált. Egy kategóriába kerültek ugyanis a 40–100 ezer lakosú, hosszú ideje valóban városi települések olyan pár ezer lakosú, nemrég még „nagyközség” jellegű településekkel, melyek vidéki, „rurális” jellege ma is egyértelmű szociológiai, értékrendi, strukturális, funkcionális értelemben egyaránt. Az 1970–2002 közötti hosszú periódusban az öngyilkosságok megoszlása a települések jogállása szerint komoly átrendeződéssel járt.

Budapest

A régiók szempontjából Budapest külön vizsgálendő, mivel demográfiai, szociológiai és kulturális szempontból meglehetősen heterogén, változékony, szélsőségekben gazdag, külön entitást képvisel. (Miként minden „világvárosi” jellegű főváros.) **Országos viszonylatban a főváros öngyilkossági rátája volt a legmagasabb a 19. század közepétől egészen 1981-ig,** mikortól – fluktuációkkal ugyan, de folyamatos – kifejezett csökkenés következett be. Az 1988–89-ben bekövetkezett országos ráta-csökkenés során további apadás volt tapasztalható Budapesten is, azóta a fővárosi ráta országos tekintetben a legkedvezőbbnek mondható: míg 1970–87 között a 19 megye és a főváros öngyilkossági rátáinak növekvő sorrendjében Budapest a meglehetősen kedvezőtlen 12. helyen állt, az 1988–2000 évek átlaga alapján a hatodik helyre került.

A főváros összesített adatai vizsgálódásunk egész idejére rendelkezésre álltak, a kerületek pontos adatai viszont csak 1980 óta elérhetők. Ezen időintervallumon belül a legmagasabb és legalacsonyabb

öngyilkossági gyakoriságú kerületek közötti különbség csaknem kétszeresnek bizonyult (27,0 vs 51,0 százezrelék).

A két periódus (1980–87 és 1988–2002) összesített számaikat összehasonlítva két, viszonylag állandó jelenség mutatkozik meg: 1/ a főváros belső kerületeiben (V. VI. VII. VIII. és XIII. kerületek) az öngyilkosságok tartósan magasak bizonyultak, 2/ hosszú távon is konzekvens jelenség a III. IV. és XVI. kerületeknek a többihez képest kedvező öngyilkossági arányai. Ezen a sorrenden a korcsoport szerinti standardizálás nem változtatott.

Megyei jogú városok

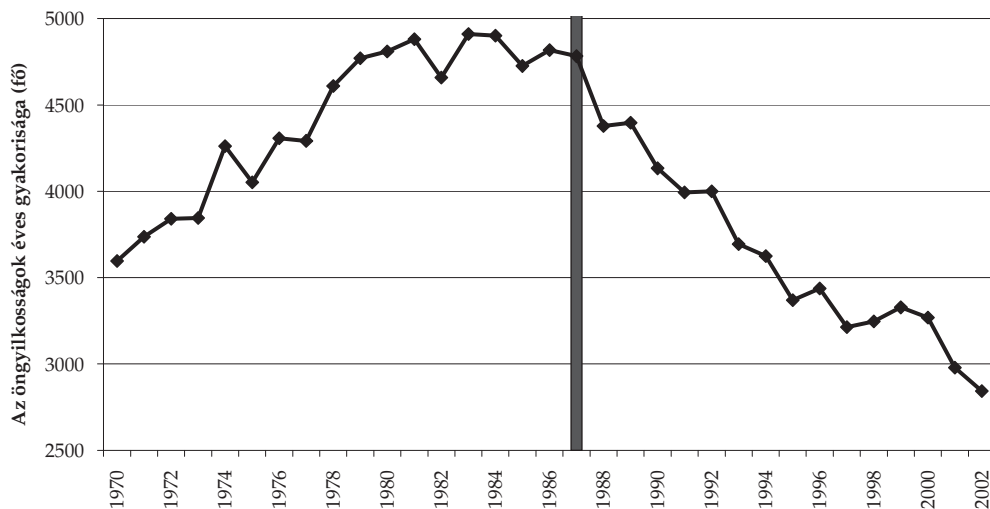
A megyei jogú városok az egész vizsgált időszor alatt csaknem mindvégig a legalacsonyabb rátákkal rendelkeztek, 1988 óta gyakorlatilag a fővárossal azonos szinten mozognak, az utóbbi 3 évben viszont a fővárosi adatok valamivel kedvezőbbek, mint a nagyvárosiak

Városok

A városok a vizsgált időszak alatt meglepő stabilitást mutatnak: az 1970-es átlagok gyakorlatilag megegyeznek a 2002. évivel (36,0 vs 36,38). Az országos csökkenés (1988–2002) időszaka alatt a városok mutatták a legdiszkrétebb csökkenést, sőt az 1990–91–92-es években az öngyilkossági gyakoriságok magasabbnak mutatkoztak, mint 1987-ben. Így a vizsgálat legutóbbi éveiben (1997–2002) országosan a legmagasabb rátával a városok rendelkeztek, a falvakénál alig magasabb rátájukkal.

Falvak

A falvak rátája 1978-ban múlta felül első ízben az addig vezető fővárosét, ettől kezdve a legmagasabb gyakoriságot a

1. ábra. Az öngyilkosságok alakulása Magyarországon, 1970–2002

községek, falvak mutatták. Jelenleg gyakorlatilag a városok rátáival csaknem azonos szinten állnak.

Magyarország településeinek öngyilkossági rátái 1970–1987 és 1988–2002 között, értékelésük különböző bontások szerint

Az 1970. január 1. és 2002. december 31. között hazánkban regisztrált 133.699 öngyilkosság települési szintű adatait két időintervallumban vizsgáltuk: 1) az 1970-1987 közötti országos öngyilkossági ráta emelkedésének periódusában, valamint 2) az

1988–2002 közötti országos öngyilkossági ráta csökkenés periódusában. A két periódusra bontás indokoltságát az 1. ábra mutatja.

A két periódusban az öngyilkosságot elkövetett személyek állandó lakóhelyét települési, kistérségi, megyei és régiók szerinti eloszlásban vizsgáltuk. Az adatok és a térképek (lásd függelék) alapján szembetűnő a már említett, több, mint **140 éve fennálló jelenség, miszerint az ország dél-keleti részében lényegesen magasabb az öngyilkosságok száma, mint az ország egyéb területein.** Mindez a

2. Táblázat

Az öngyilkossági ráta alakulása Magyarország régiói szerint, 1970–1987, 1988–2002

Régió	Öngyilkossági ráta 1970 – 1987	Öngyilkossági ráta 1988 – 2002	Csökkenés mértéke:
Közép-Magyarország*	43.47	31.94	26.5%
Közép-Dunántúl	35.96	29.84	17.0%
Dél-Alföld	58.21	48.36	16.9%
Dél-Dunántúl	38.82	32.71	15.7%
Észak-Alföld	52.99	45.04	15.0%
Nyugat-Dunántúl	25.03	23.74	5.2%
Észak-Magyarország	34.29	32.82	4.3%

*Bp. nélkül

megoszlás mind az országos ráta csökkenés előtti (1970–1987), mind az országos ráta csökkenés utáni periódus (1988–2002) adatait kivetítő térképeken is jól látható. A két periódus adatait összehasonlítva megállapítható, hogy az adott időszakokban települési, kistérségi, megyei és régiók szerinti viszonylatban is 0,01 szinten szignifikáns volt a két időszak közötti különbség, mely a csökkenést egyértelműen bizonyítja. Ez természetesen nem jelent homogén eloszlást, amit a régió-szintű bontás is mutat, mert a régiók szerinti öngyilkossági ráta-csökkenés meglehetősen nagy intervallumban változik.

Kimagaslóan, több, mint negyedével csökkent Közép-Magyarország öngyilkos-

sági rátája (Budapest nélkül), de igen szerény volt a csökkenés Észak-Magyarország és Nyugat-Dunántúl népessége körében. Az kezdeti időszakban is alacsony öngyilkosság-gyakoriságú két régióban tehát a csökkenés lényegesen kisebb volt, míg az ország többi régiójában 15–17% között mozgott a redukció mértéke a két időszakban. Az inhomogén változást a megyei bontás tovább artikulálja. Kiderül ugyanis, hogy a csökkenés időszakában a nyugat-dunántúli megyékben az 5,2%-os csökkenést Vas és Győr-Moson-Sopron igen diszkrét csökkenése mellett a markáns Veszprém-megyei redukció okozta, Zala megye rátái semmit nem mozdultak a két időszak alatt.

3. Táblázat

Az öngyilkossági ráta alakulása Magyarország megyei szerint 1970-1987, 1988-2002

Megye	Öngyilkos-	Öngyilkos-	Csökkenés
	sági ráta	sági ráta	
	1970–1987	1988–2002	mértéke:
Pest	43.47	31.94	26.5%
Bács-Kiskun	64.23	48.44	24.6%
Fejér	38.46	30.06	21.8%
Veszprém	33.02	26.82	18.8%
Baranya	39.72	32.33	18.6%
Szabolcs Szatmár-Bereg	51.95	42.36	18.5%
Budapest	39.06	32.00	18.1%
Csongrád	58.35	49.40	15.3%
Somogy	34.97	29.74	15.0%
Hajdú-Bihar	53.99	46.63	13.6%
Heves	36.22	31.43	13.2%
Jász-Nagykun-Szolnok	53.12	46.60	12.3%
Tolna	42.40	37.21	12.2%
Győr-Moson-Sopron	23.89	21.70	9.2%
Komárom-Esztergom	36.09	32.97	8.6%
Békés	50.12	47.12	6.0%
Vas	23.67	22.49	5.0%
Borsod-Abaúj-Templén	35.75	35.08	1.9%
Zala	27.83	27.76	0.2%
Nógrád	26.33	27.21	-3.3%

Hasonlóképpen a fentiekhez, Észak-Magyarországon, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében gyakorlatilag nem változott az öngyilkossági ráta, Nógrád megyében egyenesen emelkedett. A térség kedvező irányú változását a Heves megyei csökkenés okozta. A legpregnansabb csökkenések a hagyományosan magas alföldi megyék közül Bács-Kiskun, Csongrád, Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben jelentkeztek.

Már régebben megfogalmazott tény, hogy az alföldi területektől északra és nyugatra haladva egy átmeneti öngyilkossági gyakoriságú zóna van, mely tehát az igen magas öngyilkosságú alföldi területek és az alacsony rátájú északi és nyugati megyék között terül el; a ráta-csökkenés (növekedés) tehát nem éles határu, hanem fokozatos. Ezt a kistérségi adatok alapján eddig nem tanulmányozta a szakma, pedig a kistérségi adatok alapján készült tér-

képek még élesebben kirajzolják az átmeneti zónákat. Az utóbbi időszak (1988–2002) térképén ez az éles határ felszakadozni, fel-lazulni látszik.

A kistérségek elemzésekor azonban meglepő eredményt kaptunk. Magyarország kistérségei adatainak értékelésekor az derült ki, hogy a szakma, a sajtó és a politika megelégedésére szolgáló több, mint 30%-os országos öngyilkossági ráta csökkenés után és mellett, hazánk 176 kistérségéből hatvan területen az öngyilkossági ráta még ma is 40 százaléknál fölött van!

Az eredmény azért elképesztő, mert azt jelenti, hogy **a kistérségek közel egyharmadában az öngyilkossági ráta magasabb a legrosszabb rátájú európai országokéinál.** Különösen figyelemre méltó, hogy a hatvan, igen magas rátájú kistérségből 52 az Alföld területén van!

Irodalom

- Andorka, R., Cseh-Szombathy, L., Vavró I.** (1968): Társadalmi elítélés alá eső magatartások előfordulásának területi különbségei. Statisztikai Szemle 1–2
- Rihmer, Z., Barsi, J., Vég, K.** (1989): Regionális különbségek a depressziók és a szuicidium prevalenciájában Magyarországon. Ideggyógyászati Szemle; 42. 491–500.
- Durkheim, É.** (1897, 1982): Az öngyilkosság. Közgazdasági és Jogi Kiadó Bp.
- Konek Sándor:** Stat. és Nemzetgazd. Közlemények (Bp. 1864)

- Rotestol, N.:** Suicide. An European Perspective. (Cambridge 1993)
- Hendin, H.:** Suicide and Scandinavia (New York 1964)
- Jobb Sándor:** Területi Statisztika 1973. 23. sz.
- Liptay, G.** (1991): The regional differences of the suicide rates in Hungary. Lecture on the 17th Annual Alcohol Epidemiology Symposium. Sigtuna, Sweden, 9–14 June
- Moksony, F.** (2003): Születési régió és öngyilkosság: Létezik-e az önpusztítás területi szubkultúrája? Demográfia; 46.
- Kopp, M., Skrabski, Á.** (1995): Magyar lelki állapot. Végeken Kiadó. Budapest
- Oprics, J., Paksi, B.** (1997): Az öngyilkosság területi különbségeinek elemzése. Szenvedélybetegségek; 4.
- Zonda, T., Muraközy Fné., Galló, Gy.:** (1993) Összehasonlító attitűd-vizsgálat Nógrád és Bács-Kiskun megyei öngyilkosságot megkísérlők körében. Szenvedélybetegségek; I:3:218–233)
- Zonda, T., Paksi, B.** (1999a): Adalékok az öngyilkosság területi különbségeinek magyarázatához. „Törések és Kötések a társadalomban” KSH, Budapest, 1999.
- Zonda, T., Paksi, B.** (1999b): Az öngyilkosság regionális eltéréseinek háttérében feltételezhető okok összehasonlító vizsgálata (Csongrád és Balassagyarmat) Szenvedélybetegségek; 3.
- Zonda T.:** (1998) Az öngyilkosság regionális különbségei a "regisztrált" depressziók tükrében. (Orvosi Hetilap 139:38:)

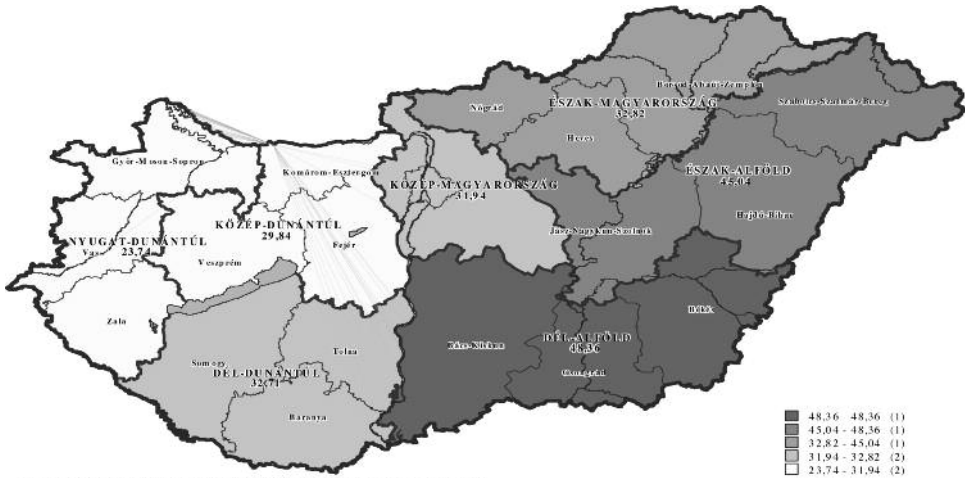
Függelék

1. Az öngyilkossági ráta megoszlása régió szinten, 1970–1987

A Közép-Magyarországi érték Budapest adatait nem tartalmazza.

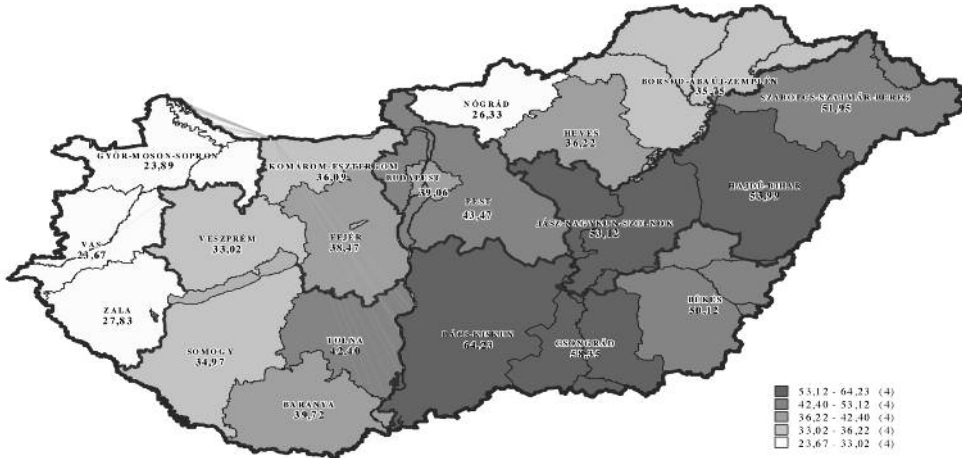
2. Az öngyilkossági ráta megoszlása régió szinten, 1988–2002

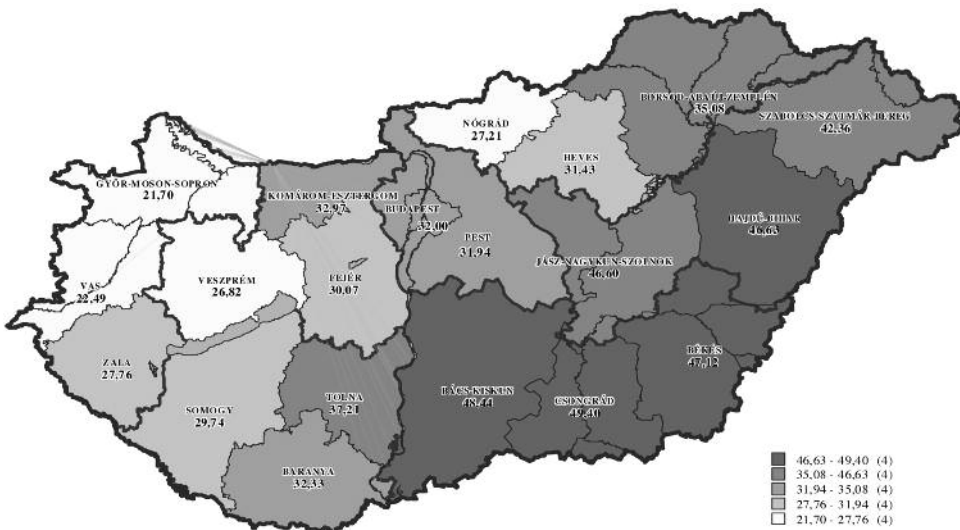
A Közép-Magyarországi érték Budapest adatait nem tartalmazza.

3. Az öngyilkossági ráta megoszlása megye szinten, 1970–1987

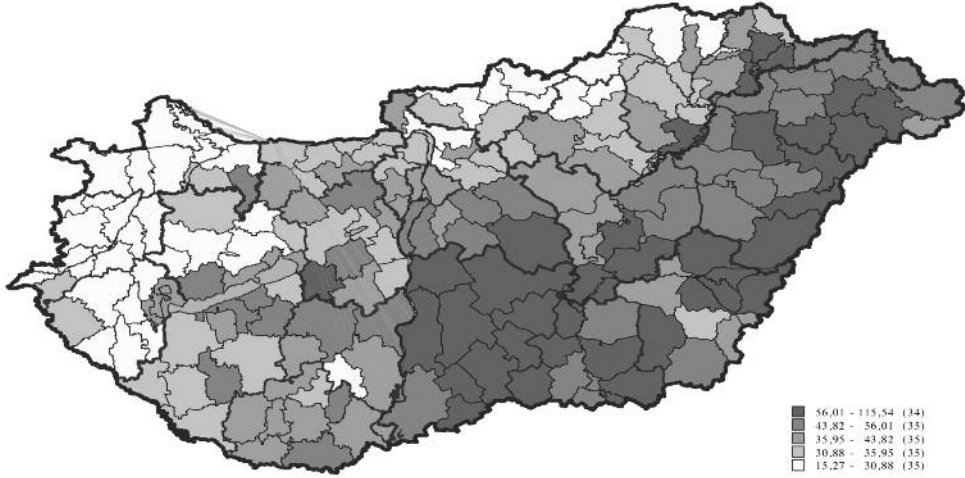

4. Az öngyilkossági ráta megoszlása megye szinten, 1988–2002

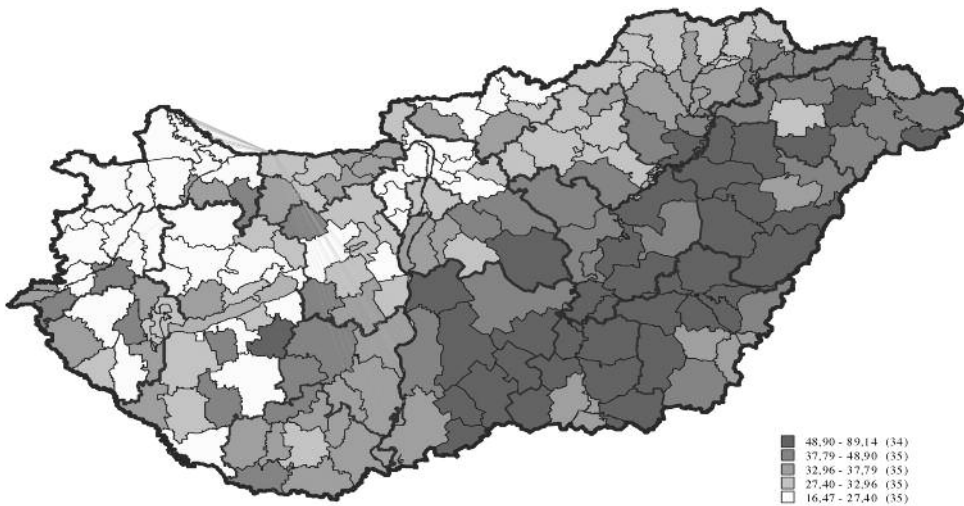

5. Az öngyilkossági ráta megoszlása kistérség szinten, 1970–1987

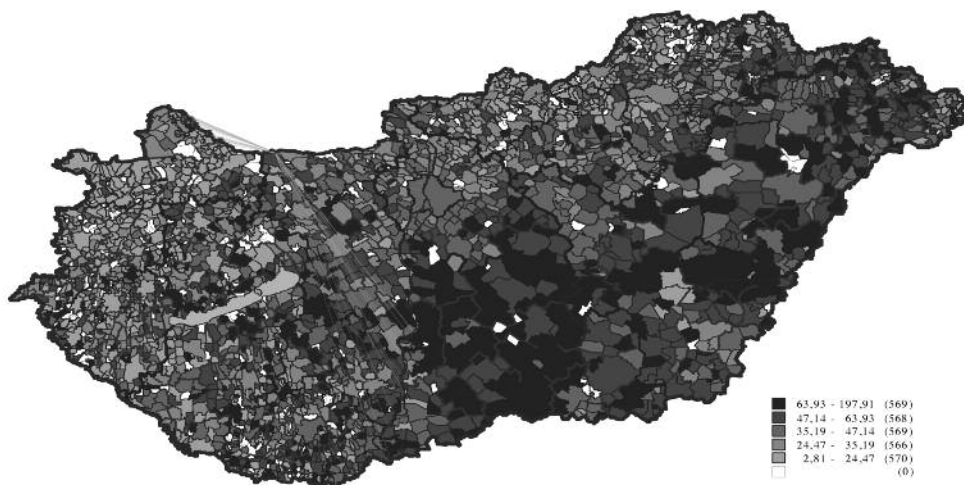

6. Az öngyilkossági ráta megoszlása kistérség szinten, 1988–2002

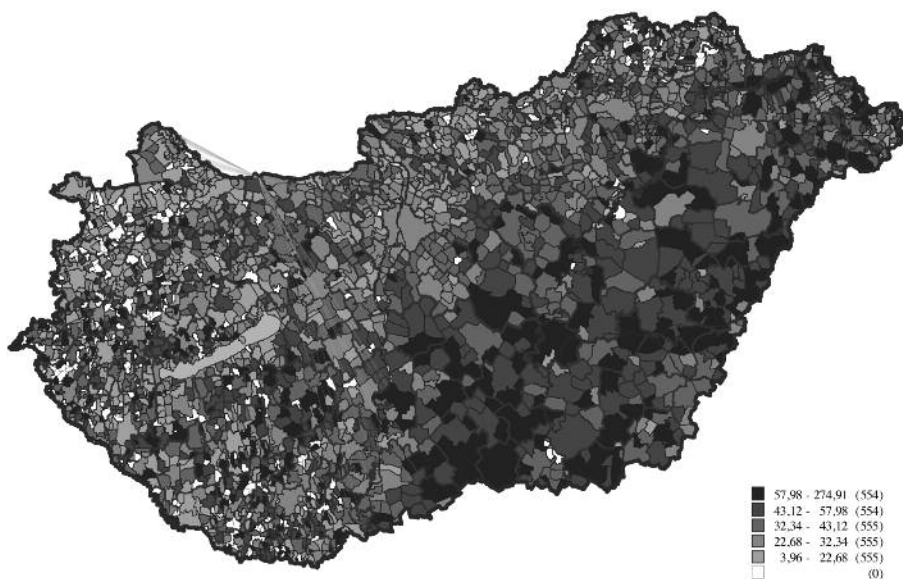

7. Az öngyilkossági ráta megoszlása település szinten, 1970–1987

8. Az öngyilkossági ráta megoszlása település szinten, 1988–2002

Ádámffy Pál: Zsámbéki rom